

MALTA

QORTI TAL-APPELL
(Sede Inferjuri)

ONOR. IMĦALLEF
LAWRENCE MINTOFF

Seduta tas-7 ta' Mejju, 2025

Appell Inferjuri Numru 183/2013 LM

The Mediterreanean Wellbeing Company Limited (C 40909)
(‘l-appellanta’)

vs.

Stephen Bajada (K.I. nru. 363273M)
(‘l-appellat’)

Il-Qorti,

Preliminari

1. Dan huwa appell magħmul mis-soċjetà attriċi **The Mediterreanean Wellbeing Company Limited (C 40909)** [minn issa ‘l quddiem ‘l-appellanta’] mis-sentenza mogħtija fit-3 ta’ Ottubru, 2023, [minn issa ‘l quddiem ‘is-sentenza appellata’] mill-Qorti tal-Maġistrati (Malta) [minn issa ‘l quddiem ‘l-Ewwel Qorti’] fl-ismijiet fuq premessi, li ddeċidiet it-talbiet tal-attriċi kontra l-

konvenut **Stephen Bajada (K.I. nru. 363273M)** [minn issa 'l quddiem 'l-appellat'], kif ġej:

“Għal dawn ir-raġunijiet din il-Qorti qed taqta’ u tiddeċiedi din il-kawża billi tiċċad it-talba kif magħmula mis-soċjetà attriċi u tordna li l-ispejjeż ta’ din il-kawża jiġihallu mis-soċjetà attriċi.”

Fatti

2. Is-soċjetà attriċi talbet il-likwidazzjoni tad-danni allegatament sofferti minnha, li ġew allegatament ikkaġunati mill-konvenut jew minn persuni inkarigati minnu, waqt xogħlijiet ta’ *plumbing*, ta’ installazzjoni ta’ arja kundizzjonata, u s-sistema tad-drenaġġ li ġew esegwiti fuq il-bastiment M.Y. Drenec proprjetà tas-soċjetà attriċi, liema xogħlijiet is-soċjetà attriċi tgħid li ma sarux skont il-ftehim bejniethom, ma sarux skont is-sengħa u l-arti, u saru mingħajr id-diligenza meħtieġa, bir-riżultat li hija sofriet danni.

Mertu

3. Is-soċjetà attriċi spjegat li d-danni pretiżi minnha kellhom jiġu likwidati mill-Ewwel Qorti, imma għall-finijiet ta’ kompetenza hija llimitat it-talba tagħha għal ammont li ma jeċċedix hax-il elf, sitt mija u sitta u erbgħin Euro u sebgha u tmenin ċenteżmu (€11,646.87).

4. Il-konvenut wieġeb li huwa m’għandu l-ebda relazzjoni ġuridika mas-soċjetà attriċi, u huwa ġie kkuntrattat biex jeżegwixxi x-xogħlijiet minn aġent tas-sid tal-bastiment M.Y. Drenec, Ken Donaldson. Il-konvenut eċċepixxa wkoll li mhux minnu li huwa eżegwixxa x-xogħlijiet hażin, jew kien negligenti, jew ma

mexiex skont is-sengħa u l-arti. Il-konvenut qal li kien sid il-bastiment li għalih saru x-xogħlijiet, li rrenda t-twettiq tal-inkarigu impossibbli, u dan meta beda jirrifjuta li jhallas għax-xogħol imwettaq mingħajr raġuni valida fil-liġi, u fil-fatt il-konvenut kellu jiftaħ proċeduri *in rem* kontra l-bastiment għall-ħlas ta' kumpens għax-xogħol eżegwit minnu. Il-konvenut eċċepixxa wkoll li *data ma non concessa* li huwa kkawża xi ħsarat, is-soċjetà attriċi ma tatux l-opportunità li jagħmel it-tiswijiet meħtieġa, u lanqas saret prova li b'xi mod din ittentat timminimizzaw il-ħsara sofferta. Il-konvenut qal li l-aġent ta' sid il-bastiment keċċieh minn abbord, wara li dan irrifjuta mingħajr raġuni valida fil-liġi li jhallas dak dovut minnu. Qal ukoll li trid tingieb prova tad-danni allegatament sofferti u l-kwantifikazzjoni tal-istess.

5. L-Ewwel Qorti b'sentenza li tat fid-9 ta' Novembru, 2015, laqgħet l-ewwel eċċezzjoni tal-konvenut, u lliberatu mill-osservanza tal-ġudizzju, sabiex b'hekk ċaħdet it-talbiet tas-soċjetà attriċi. Is-soċjetà attriċi appellat minn din is-sentenza, u l-Qorti tal-Appell kif diversament preseduta, b'sentenza li tat fit-3 ta' Ġunju, 2016, iddeċidiet li s-sentenza tal-Ewwel Qorti għandha titħassar, ċaħdet l-ewwel eċċezzjoni tal-konvenut, u ordnat li l-atti jintbagħtu lura quddiem l-Ewwel Qorti sabiex tissokta bis-smiġħ tal-kawża.

Is-Sentenza Appellata

6. L-Ewwel Qorti, fis-sentenza appellata ddeċidiet li għandha tiċħad it-talba kif magħmula mis-soċjetà attriċi, bl-ispejjeż kontra l-istess soċjetà attriċi, u dan wara li għamlet is-segweni konsiderazzjonijiet:

“Ikkunsidrat

Illi f’dan il-każ, il-konvenut kien tqabbad sabiex jagħmel xi xogħol ta’ plumbing kif ukoll ta’ installazzjoni ta’ arja kundizzjonata fuq bastiment. Illi l-project manager kien l-istess attur fejn skont ma qal hu stess, ċerti kuntratturi ġew imqabbdha mill-istess sidien tal-bastiment waqt li oħrajn kienu mqabbdha minnu. Illi f’dan il-każ, skont ma qal huwa stess kien hu li qabbad il-konvenut sabiex jagħmel dan ix-xogħol. Illi fil-bidu ta’ dan ix-xogħol kienu ġew miftiehma l-modalità tal-ħlas kif kellu jsir u taħt liema kundizzjonijiet. Illi ġara li bejn l-attur u l-konvenut inqala’ diżgwid kemm fuq ħlas kif ukoll fuq l-istess xogħol li kien qiegħed jagħmel. Illi minħabba r-raġunijiet li kien ta l-istess attur, ix-xogħol li kien għamel il-konvenut kien ħażin tant li kien qabbad lil ħaddieħor sabiex jagħmlu rapport u jirrangaw ix-xogħol ħażin li kien seħħ. Illi min-naħa tal-istess konvenut huwa nnega li kien hemm xogħol ħażin u tefa’ t-tort fuq l-istess attur kemm għall-fatt li ma kellux pjan għax-xogħol kif ukoll li ma kienx qiegħed iħallas skont il-ftehim li kien hemm bejniethom. Illi l-istess konvenut minħabba li huwa wkoll ma kienx tħallas tax-xogħol li kien għamel, fetaħ proċedura oħra kontra s-sidien tal-bastiment fejn kien wasal fi ftehim bil-miktub u tħallas dak kollu li kien dovut lilu. Illi min-naħa tal-attur huwa spjega li għalkemm is-sidien kienu ħallsu lill-konvenut, huwa spiċċa minn taħt għax kienu qatgħu s-somma li kienu ħallsu lill-konvenut. Illi minħabba li huwa kellu jqabbad persuni oħra sabiex jerġgħu jirrangaw ix-xogħol kif ukoll sabiex jerġa’ jinqala’ l-għamara li twaħħlet, kellu joħroġ is-somma li huwa qiegħed jitlob f’dawn il-proċeduri.

Ikkunsidrat

*Illi l-Qorti timxi mal-prinċipju li fil-kamp ċivili l-piż tal-prova huwa mixtut fuq min jafferma fatt, u mhux fuq min jinnegah. Illi in oltre, kif ġie affermat fis-sentenza fl-ismijiet **Maria Stella Borg vs Joseph Cassar et** deċiża nhar il-ħamsa u għoxrin (25) ta’ April, 2002, mill-Prim’Awla tal-Qorti Ċivili:*

“Il-ġudikant, fil-kamp ċivili, għandu jiddeċiedi fuq il-provi li jkollu quddiemu, meta dawn jinduċu fih dik iċ-ċertezza morali li kull tribunal għandu jfittex, u mhux fuq sempliċi possibilitajiet; imma dik iċ-ċertezza morali hija biżżejjed, bħala li hi bbażata fuq il-preponderanza tal-probabbiltajiet. U dan għad-differenza ta’ dak li japplika fil-kamp kriminali, fejn il-ħtieġa trid tirriżulta mingħajr ma tħalli ebda dubju raġonevoli.”

*Għal dak li huwa apprezzament tal-provi, il-kriterju determinanti mhuwiex jekk il-ġudikant assolutament jemminx dak li jkun ġie spjegat lilu, iżda jekk dawk l-ispejgazzjonijiet humiex verosimili fiċ-ċirkostanzi svarjati tal-ħajja (**Borg vs Bartolo** – Appell Inferjuri – 25 ta’ Ġunju, 1980). Il-grad ta’ prova rikjest fil-kamp ċivili huwa dak*

*li biżżejjed li jkun inissel ċertezza morali f'moħħ il-ġudikant li tkun indotta minn preponderanza ta' provi meqjusa fuq bilanċ ta' probabbiltajiet (**Caruana vs Laurenti** – Prim'Awla tal-Qorti Ċivili – 8 ta' April, 1994; **Borg vs Manager tal-Intrapriża tal-Ħalib** – Prim'Awla tal-Qorti Ċivili – 17 ta' Lulju, 1981; **Vassallo vs Pace** – Vol. LXX.II.144 u **Zammit vs Petrococcino** – Appell Kummerċjali – 25 ta' Frar, 1952).*

*Kif ingħad fis-sentenza mogħtija mill-Qorti tal-Appell Sede Inferjuri nhar it-tmienja u għoxrin (28) ta' April, 2004, fl-ismijiet **Emanuel Ciantar vs David Curmi noe**:*

“Fil-kamp ċivili l-piż tal-prova huwa mixhūt fuq min jafferma fatt, u mhux fuq min jinnegah. B'danakollu, f'kawża ċivili, id-dolo jista' jiġi stabbilit anke permezz ta' presunzjonijiet u indizji, purke s'intendi jkunu serji, preċiżi u konkordanti, b'tali mod li ma jhallu l-ebda dubju f'min hu msejjaħ biex jiġġudika.

Huwa ben magħruf, f'materja konsimili, li mhux kwalunkwe konflitt, kontradizzjonijiet jew inezattezzi fil-provi, għandhom iħallu lill-Qorti f'dak l-istat ta' perplessità li minħabba fihom, ma tkunx tista' tiddeċiedi b'kuxjenza kwieta jew ikollha b'konsegwenza taq' fuq ir-regola ta' *in dubio pro reo*.”

Fil-kamp ċivili, għal dak li hu apprezzament tal-provi, il-kriterju ma huwiex dak jekk il-ġudikant assolutament jemminx l-ispejgazzjonijiet mogħtija lilu imma jekk dawn il-fatti humiex tali li huma verosimili għal dak li ġara. Illi għalhekk dan il-prinċipju tal-bilanċ tal-probabbiltajiet marbuta mal-fatti huma l-baži tal-azzjoni ċivili. Dan għad-differenza ta' dak li japplika fil-kamp kriminali, fejn il-ħtija trid tirriżulta mingħajr ma tħalli dubju raġonevoli.

Illi però f'dan il-każ kemm l-attur u l-konvenut jagħtu żewġ verżjonijiet differenti ta' kif seħħew il-fatti speċjalment fuq ix-xogħol li kellu jsir. Illi min-naħa tal-istess attur huwa kien qabbad kumpannija sabiex iħejju rapport tax-xogħol li kien sar. Illi f'dan ir-rapport li jinsab a fol. 34, isemmi ċerti nuqqasijiet li saru u anki s-soluzzjonijiet li kellu jsir halli jirrangaw il-problemi. Illi mill-istess dokumenti li ġew esebiti, ġiet preżentata invoice (ara fol. 36 et seq) ta' spejjeż li saru sabiex jiġi rranġat ix-xogħol li kien sar. Illi mill-provi tal-każ ħareġ li l-konvenut kien tqabbad mill-istess attur sabiex jesegwixxi x-xogħol. Illi fil-każ odjern, l-istess konvenut kien qajjem l-eċċezzjoni li ma kienx hemm relazzjoni ġuridika mal-istess attur iżda dan il-punt ġie deċiż mill-istess Qorti tal-Appell li fil-fatt kien hemm din ir-relazzjoni ġuridika. Illi l-istess konvenut kien tqabbad sabiex jagħmel xogħol ta' installazzjoni tal-arja kundizzjonata, plumbing u s-sistema tad-drenaġġ. Illi għalhekk kien hemm ftehim sabiex l-istess konvenut jesegwixxi dan ix-xogħol skont il-ħila, is-sengħa u l-arti li teħtieġ biex isir dan ix-xogħol.

Illi għalhekk l-ewwel din il-Qorti sejra tidhol fil-kwistjoni tal-appalt li kellu jiġi esegwit mill-konvenut. Illi skont l-artikolu 1633 tal-Kap. 16 jgħid li meta wiehed jiġi mqabbad għal xi xogħol jista' jiġi miftiehem li hu għandu jagħti biss ix-xogħol jew is-sengħa tiegħu, inkella jagħti wkoll il-materjal. Illi ma' dan il-fatt sejra ssir referenza għal dawn il-punti saljenti fejn intqal hekk kwotati fis-sentenza mogħtija mill-Imħallef Philip Sciberras nhar is-6 ta' Ottubru, 2004, fil-kawża fl-ismijiet Pierre Darmanin vs Moira u Christopher konjugi Agius, fejn intqal hekk:

“(1) Bħala l-ewwel principju huwa dottrinalment u ġurisprudenzjalment riċevut illi l-appaltatur għandu l-obbligu li jeżegwixxi x-xogħol lilu kommess fis-sens li huwa għandu l-obbligu wkoll li jara li dan ix-xogħol ikun sejjer isir utilment u mhux b'mod li 'l quddiem juri difetti. *“L'imprenditore ha l'obbligo di eseguire bene l'opera commessagli, secondo i dettami dell'arte sua, e deve prestare almeno una capacità ordinaria.”* (Kollez. Vol. XXVII p.I. p. 373). Dan fis-sens li hu “għandu jggarantixxi l-bontà tax-xogħol tiegħu.” (Kollez. Vol. XL pl p485).

(2) L-appaltatur li jeżegwixxi ħażin ix-xogħol li jifforma l-oġġett tal-appalt huwa responsabbli għad-dannu kollu li jiġi minn dik l-esekuzzjoni ħażina.” (Kollez. Vol. XXXVII pIII p883). Għax kif jinsab ritenut ukoll “f'każ bħal dan għandu mill-ewwel ma jagħmilx ix-xogħol jew ikollu jirrispondi għad-difetti li jiġu 'l quddiem” (Mario Blackman – vs Carmelo Farrugia et noe”, Appell Kummerċjali, 27 ta' Marzu, 1972).

(3) Dan hu hekk avolja jkun hemm l-approvazzjoni tax-xogħol (Kollez. Vol.XLI pl p667) jew l-appaltatur ikun mexa skont l-ispecifications jew l-istruzzjonijiet lilu mogħtija mill-kommittent. *“È dovere dell'appaltatore di resistere ad ordini che egli vedesse pregiudiziosi alla solidità e contrarii alle buone regole dell'arte”* (Kollez. Vol. XXV pl p727). Kif aħjar imfisser u spjegat, “l-appaltatur hu obligat u hu dejjem responsabbli li jagħti lill-appaltant opra sodisfaċenti, u ma jistax jallega li x-xogħol sar mhux sewwa għax hu għamlu kif ried il-kommittent, billi l-appaltatur hu obligat jirreżisti għal kwalunkwe intromissjoni tal-kommittent.” (Kollez. Vol. XLII p.II p.1003).

(4) Huwa paċifiku wkoll illi l-ħlas tal-prezz tal-appalt jew il-ħlas akkont ma jfissrux neċessarjament approvazzjoni tax-xogħol jekk dan il-fatt jirriżulta difettuz (Kollez. Vol. XLI pII p892).

(5) Meta allura jirriżultaw dawn id-difetti, kif ċertament hu l-każ in ispeċje, l-appaltatur jitqies in kolpa minħabba inadempiment. “Il-kolpa kuntrattwali hija dik li tikkonsisti fin-nuqqas tal-eżekuzzjoni, jew f'eżekuzzjoni ħażina, tal-obbligazzjoni riżultanti mill-kuntratt” (Kollez. Vol. XXXVIII pl p292).

(6) Effettivamente, it-tutela akkordata mil-ligi lill-kommittent tinkwadra ruħha fl-ambitu ta' dik ir-responsabbiltà kuntrattwali normattiva minħabba inadempiment. Li jfisser li l-kommittent jista' jopta li jaġixxi ġudizzjarjament jew bl-eżekuzzjoni speċifika tal-appalt jew bl-azzjoni li tista' twassal għar-risoluzzjoni tal-kuntratt (Art. 1069(1) tal-Kodiċi Ċivili). Fil-każ il-wieħed jew l-ieħor il-kommittent ikollu d-dritt jirreklama d-danni (Art. 1069(2)).

*Illi wkoll fis-sentenza **Ivan Borg pro et noe vs George Aquilina et** deċiża fid-19 ta' Ottubru, 2005 mill-Qorti tal-Appell Inferjuri, intqal hekk:*

“In tema ta' kuntratti d'opera jew ta' appalt, it-teħid in konsenja da parti tal-kommittent mhux dejjem, u bilfors, jekwivali ipso facto għall-aċċettazzjoni bla riżerva tal-opera u tax-xogħlijiet appaltati u, allura ukoll, għal xi konsegwenti rinunzja għall-azzjoni jew difiża fil-każ li jiġu riskontrati difetti taħt il-profil tekniku u fattwali. B'mod partikolari, ma jitqiesx suffiċjenti li jiġi ritenut illi bl-aċċettazzjoni l-kommittent impliċitament irrinunzja għall-garanzija kontra l-vizzji u difformità palesi fl-opra jew ix-xogħlijiet konsenjati. Jibqa' dejjem attiv il-prinċipju illi “*l-artefiċi għandu jiggarrantixxi l-bontà tax-xogħol tiegħu, u din il-garanzija hi impliċita*” (**Kollez. Vol. XL PI p485**). Ma jistax allura in linea ta' massima japprofitta ruħhu mill-fatt tal-aċċettazzjoni jekk jinstab li hu jkun ittrasgredixxa d-dettami tal-arti tiegħu. Dan għaliex hu kien mill-bidunett obligat jeżegwixxi l-opra miftiehna skont is-sengħa (**Kollez. Vol. XLI PII p892**). Għalhekk il-kommittent, konvenut fil-ġudizzju mill-appaltatur għall-ħlas tal-korrispettiv jista' dejjem iġib 'il quddiem difiża inerenti għall-garanzija kontra l-vizzji fix-xogħlijiet. Biex jista' jingħad li l-kommittent ikun irrimedjabbilment tilef, jew taċitament irrinunzja, għal tali dritt irid ikun għadda tul ta' żmien apprezzabbli bejn il-konsenja u d-denunzja tad-difetti ...”.

Illi wkoll ai termini tal-artikolu 1125 tal-Kap. 16, “Kull min jonqos li jesegwixxi obligazzjoni li huwa jkun ikkuntratta, hu obligat għad-danni”. In tema ta' danni, l-artikolu 1135 tal-Kap. 16 jipprova li, “id-danni li għandhom jiġihallu lill-kreditur huma, b'mod ġenerali, għat-telf li jkun bata u l-qliġ li jkun ġie mtellef.”

*Fis-sentenza **AX Construction Limited vs. Tony Mallia Bonello** mogħtija fl-10 ta' Ottubru, 2005, il-Qorti tal-Appell (Sede Inferjuri) irriteriet illi:*

“In tema, hu paċifikament stabbilit f'bosta deċiżjonijiet illi l-kreditur għandu jipprova l-inadempiment tad-debitur. Una volta jirnexxielu jaġħmel dan, jaqa' imbagħad fuq id-debitur il-piż li jipprova li dak l-inadempiment kien dovut għal xi ħaġa barranija li tagħha hu ma kienx responsabbli. Jiġifieri sta għad-debitur li jipprova li hu ma kellux ħtija billi adopera d-diligenza tal-bonus paterfamilias.

Jekk dik il-prova ma ssirx, id-debitur jitqies fi ħtija u jidhol responsabbli għad-danni. Ara a propożitu, fost oħrajn, sentenzi a Vol. XXVII PI p 912; Vol. XXXVII PI p197 u Vol. XXXIX PII p585;

*Fis-sentenza fl-ismijiet **Mekanika Limited vs Ewrobyte Limited** deciza fl-10 ta' Novembru, 2010, il-Prim'Awla tal-Qorti Ċivili għamlet is-segwenti osservazzjonijiet dwar il-kuntratt t'appalt:*

“.. Illi meta parti tkun intrabtet li twettaq xi ħaġa u ma ttemmhiex, il-parti l-oħra (jigifieri, il-kreditur tal-obbligazzjoni) tista' tingħata s-setgħa li twettaqha hi bi spejjeż ta' min ikun naqasha (jigifieri, d-debitur tal-obbligazzjoni). (Art. 1127 tal-Kap. 16). Kreditur ta' obbligazzjoni li ħaddieħor ikun intrabat miegħu li jwettaq, u dan jonqos li jwettaqha, għandu l-għażla li jisħaq mad-debitur tal-obbligazzjoni li jwettaq dak li ntrabat li jagħmel (P.A. **13.12.1952** fil-kawża fl-ismijiet **Galea vs Calleja** (Kollez. Vol. **XXXVI.ii.578**) u, f'każ li l-adempiment ma jkunx għadu jista' jsir aktar, li jitlob il-ħlas tad-danni mgarrba minħabba dak in-nuqqas (Kumm. **12.2.1952** fil-kawża fl-ismijiet **Petroni vs Petroni noe** (Kollez. Vol. **XXXVI.iii.629**) liema danni jissarrfu fit-telf li l-kreditur ikun garrab u fil-qligħ li jkun imtellef minħabba l-inadempiment (Art. 1135 tal-Kap. 16). Illi d-danni maħsuba mil-liġi għan-nuqqas ta' twettiq ta' obbligazzjoni jew għat-twettiq tardiv tagħha huma t-telf imgarrab mill-kreditur u/jew il-qligħ imtellef (Art. 1135 tal-Kap. 16) sakemm jintwera li tali telf jew tali qligħ imtellef ikunu l-effett immedjat u dirett tan-nuqqas tat-twettiq tal-obbligazzjoni (Art. 1137 tal-Kap. 16).

Fejn in-nuqqas ta' twettiq ma jkunx ġej minn għemil doluż tad-debitur, id-danni mgarrbin mill-kreditur li huwa obligat jagħmel tajjeb għalihom huma dawk li basar jew wieħed seta' jobsor li jiġġarrbu fiż-żmien tat-twettiq tal-obbligazzjoni (Art. 1136 tal-Kap. 16). Illi huwa stabbilit ukoll li meta n-nuqqasijiet fit-twettiq ta' ħatra ma jkunux sostanzjali, l-appaltatur ma jistax jitqies inadempjenti, imma jibqa' obligat li jagħmel tajjeb in-nuqqas jew jaċċetta tnaqqis f'dak li jisthoqqlu jithallas (P.A. MCC **9.4.1968** fil-kawża fl-ismijiet **Anġlu Busuttil vs Pio Fedele et** (mhix pubblikata). Iżda fejn in-nuqqas ikun wieħed qawwi, ma jkun jisthoqqlu l-ebda ħlas u jgħib miegħu s-sanzjonijiet maħsuba mil-liġi, u l-fatt li l-appaltant ikun wettaq xi ħlas jew saħansitra l-ħlas kollu tal-prezz miftiehem ma jwassalx biex l-appaltatur jitqies li jkun wettaq appalt meta ċ-ċirkostanzi jkun jidher li dan mhuwiex il-każ (App. Inf. **28.1.2008** fil-kawża fl-ismijiet **Selective Quality Letting Ltd vs Mall Systems Ltd**).

Illi kull meta wieħed jintrabat li jwettaq obbligazzjoni huwa mistenni li jagħmel dan bl-għaḡal ta' missier tajjeb tal-familja (Art. 1132(1) tal-Kap. 16). Dan

għaliex, ukoll fejn id-debitur ma jkunx mexa b'mala fidi, huwa jrid jagħmel tajjeb għal kull dannu li jgarrab il-kreditur tal-obbligazzjoni kemm dwar in-nuqqas ta' twettiq tar-rabta u kif ukoll dwar id-dewmien fl-eżekuzzjoni (Art. 1133 tal-Kap. 16).

Biex jeħles minn dawn l-effetti, id-debitur irid juri li n-nuqqas ta' twettiq tal-obbligazzjoni jew id-dewmien fit-twettiq tagħha fiż-żmien miftiehem kienu kawża ta' haġa barranija li huwa ma kienx jaħti għaliha, bħal fil-każ ta' aċċident jew forza maġġuri (Art. 1134 tal-Kap. 16).

Meta parti f'kuntratt tonqos li twettaq dak li ntrabtet bih, trid tħallas lill-parti l-oħra d-danni. Hawnhekk jidhlu fis-seħh id-dispożizzjonijiet tal-artikoli 1640(3), 1125 u 1135 tal-Kodiċi Ċivili. Illi jkun xieraq li wieħed iżomm quddiem għajnejh li ladarba d-danni mitluba huma ta' sura kuntrattwali, l-għan tagħhom irid ikun dak li jagħmlu tajjeb għall-ħsara li l-parti kontraenti mgarrba turi li batiet minħabba l-ksur kuntrattwali tal-parti l-oħra, u m'għandhomx ikunu għodda ta' kastig jew penali kontra dik il-parti inadempjenti u lanqas okkażjoni għall-parti mgarrba li tistagħna bi ħsara tal-parti inadempjenti (App. Kumm. **15.12.1952** fil-kawża fl-ismijiet **Calleja noe vs Mamo pro et noe** (Kollez. Vol. **XXXIV.i.367**)).

B'mod partikolari, min, minħabba ksur ta' rabta kuntrattwali li jkun daħal għaliha, isir responsabbli għall-ħlas tad-danni lill-parti l-oħra jrid jagħmel tajjeb għal kull dannu li raġonevolment jitqies konsegwenti direttament għal dak in-nuqqas [P.A. PS **23.4.2010** fil-kawża fl-ismijiet **Joseph Dalli et vs Mediterreanean Film Studios Ltd** (mhux appellata)] filwaqt li l-istess parti mgarrba għandha d-dmir li tieħu l-passi meħtieġa biex tnaqqas kemm jista' jkun dak id-dannu jew tal-anqas ma tagħmlux aġar [App. Inf. **3.11.1956** fil-kawża fl-ismijiet **Xuereb vs Livick** (Kollez. Vol. **XL.i.63**)].

Ikkunsidrat

Illi f'dan il-każ, il-konvenut kien ġie mqabbad mill-istess attur sabiex jesegwixxi xi xogħol fuq bastiment taħt id-direzzjoni tiegħu. Illi għalkemm il-konvenut eċċepixxa li ma kienx hemm relazzjoni ġuridika bejnu u l-attur, dan il-fatt kien ġie deċiż mill-Qorti tal-Appell fejn ġie stab li kien hemm. Illi mill-provi f'dan il-każ irrizulta li l-attur kellu jerġa' jagħmel xi xogħol ieħor in konnessjoni ma' xogħol li kien għamel il-konvenut minħabba li ma kienx skont l-arti, il-ħila u s-sengħa. Illi min-naħa tal-istess konvenut huwa nnega li b'xi mod kien għamel xogħol ħażin. Wara li kien ġie konfrontat b'rapport li sar minn kumpannija oħra li ġie esebit f'dawn il-proċeduri, semma li dawn kienu kompetituri tiegħu fl-istess xogħol li jagħmel hu. Illi għandu jingħad li għalkemm huwa semma li tħallas tax-xogħol li sar bejn il-partijiet, dan waħdu jindika li s-sidien

kienu kuntenti bix-xogħol. Illi għalhekk ma kienx qiegħed jara għalfejn għandu jhallas xi somma lill-attur ta' dak li kien sar wara dan il-ftehim. Illi skont l-istess attur, is-sidien tal-bastiment kienu naqsu mill-ħlas li huwa kellu jieħu s-somma tax-xogħol li huwa kien għamel minħabba li l-konvenut ma kienx għamel ix-xogħol tiegħu kif suppost. Illi fil-fatt skont l-istess kumpannija mqabbda minnu kellu jagħmlu xogħol addizzjonali sabiex jirrangaw dak li kien għamel. Tant li minħabba dawn in-nuqqasijiet kellhom jerġgħu jaqilgħu għamara li twaħħlet wara li kien sar ix-xogħol fuq is-sistema mqabbda. Illi għandu jingħad li għalkemm l-istess konvenut innega kemm-il darba li għamel xogħol ħazin, huwa ma kkontestax il-fatt tax-xogħol rimedjali li kienu għamlu l-kumpannija oħra mqabbda mill-istess attur. Illi wkoll il-magġior parti tal-enfasi tiegħu kien biss li huwa kellu diversi problemi mal-istess attur u dan minħabba l-fatt li ma kienx qiegħed jithallas ta' xogħlu fiż-żmien miftiehem.

Il-kontestazzjoni tal-konvenut iddur fuq il-fatt biss li huwa għamel xogħol tajjeb u straż fuq il-fatt li s-sidien ħallsuh ta' kollox. Illi però min-naħa tal-attur, għalkemm qal li hu ma kienx jaf bih dan il-ftehim, tant li lanqas kien jagħmel parti minnu, il-ħlas li huwa qiegħed jitlob jikkonċerna biss ix-xogħol rimedjali u l-qlugħ tal-għamara li minħabba x-xogħol ħazin li kien seħħ wassal għal spejjeż żejda. Illi dan l-ammont tħallas minnu sabiex jagħmel tajjeb għal dawn in-nuqqasijiet. L-attur ilmenta kemm-il darba li l-konvenut ma kienx ikun fuq il-post tant li wasal jgħid il-konvenut kien ikun dejjem fuq il-post iżda fuq il-ħlas tan-nies li kienu fuq xogħol mhux dejjem jindika li kien qiegħed ikun hemm u lanqas jista' jingħad li fl-istess invoices jidhru li kien hemm persuni jagħmlu x-xogħol, il-Qorti ma tistax tassumi li kien l-istess konvenut li kien ikun prezenti. Illi jidher ukoll li l-istess konvenut kellu taħt id-direzzjoni tiegħu persuna li mhux kwalifikata sabiex tagħmel ix-xogħol. Illi għalkemm il-konvenut semma li kien li jagħmel ix-xogħol tal-brazing però ma semma xejn x'kien l-involviment kontinwu tax-xogħol tiegħu.

Kwantu t-talba għad-danni, fuq struzzjonijiet magħmula mis-soċjetà mqabbda mill-istess attur ħadet ħsieb illi jsiru diversi xogħlijiet rimedjali kollha mnizzla fl-istess rapport magħmul minnhom u tax invoice esebiti f'dawn il-proċeduri.

Ma jirriżultax li l-attur inkorra xi spejjeż oħra. Lanqas ma jirriżulta li kien hemm riperkussjonijiet oħra għall-attur.

Jidher għalhekk li l-pretensjoni tal-attur hija kkorroborata mill-fatturi relattivi kif ġia ngħad. Min-naħa tiegħu, il-konvenut jilqa' għal dan billi jgħid li huwa dejjem għamel sugġerimenti tiegħu lill-attur rigward ix-xogħol li kellu jsir u l-materjal li huwa kellu jixtri minħabba li l-attur ma kienx jixtri li kellhom jintużaw. Illi huwa waħħal dejjem fl-attur li x-xogħol ma kienx tajjeb minħabba li ma kienx hemm pjan u ma kienx hu li

ddisinja l-installament tal-affarijiet tax-xogħol li huwa kellu jagħmel. Għalhekk huwa baxxa rasu u għamel hekk, inkluż fejn ma kienx jaqbel u kien jidhirlu li kienu ħżiena tant li ħass li kellu jgħid li huwa ma kellux ikollu x'jaqsam magħhom. Il-konvenut ma kkontestax il-fatturi miġjuba mill-attur sabiex jagħmel prova tal-ispejjeż rimedjali li nkorra u lanqas ikkontradixxa l-istess jew lix-xhieda li kkonfermaw il-fatturi bħala dawk maħruġa minnhom u saldati mill-attur.

Illi jibqa' l-fatt, li l-istess sidien tal-vapur li fuqu kien qiegħed isir ix-xogħol kienu ħallsu għal dak ix-xogħol li kien wettaq l-istess konvenut ma ġiex ikkontestat mill-istess soċjetà attriċi. Illi ma nġiebet l-ebda prova li fil-fatt l-istess soċjetà attriċi tnaqqsu xi ħlasijiet lilha mill-istess sidien tal-vapur li fuqu kien qiegħed isir ix-xogħol. Illi din il-Qorti rat li l-istess sidien ħallsu dak li kien dovut u anki twaqqgħet il-kawża li kien fetaħ l-istess konvenut kontrihom. Illi għalhekk ma kienx hemm kwistjoni li x-xogħol kien sar ħażin ladarba huwa tħallas dak li kien dovut. Illi min-naħa tas-soċjetà attriċi qiegħda tikkontendi li x-xogħol ma kienx sar tajjeb tant li kellu jsir xogħol rimedjali. Illi f'dawn il-proċeduri ħadd mis-sidien tal-vapur ma tela' jixhed u jagħti spjegazzjoni għala kienu ħallsu tax-xogħol u lanqas għall-fatt li kienu naqqsu xi flus lis-soċjetà attriċi minħabba x-xogħol rimedjali li kellu jsir. Illi kieku għal dan il-fatt, ma kienx hemm għalfejn li l-istess soċjetà tiftaħ proċeduri kontra l-istess konvenut iżda semmai kienet tikkontesta l-fatt li tnaqqas l-ammont kontra tagħha mill-istess sidien tal-vapur la kienu kuntenti bix-xogħol li kien għamel l-istess konvenut."

L-Appell

7. Is-soċjetà appellanta pprezentat ir-rikors tal-appell tagħha fl-1 ta' Novembru, 2023, fejn talbet lil din il-Qorti sabiex:

"... jogħgobha tħassar u tirrevoka s-sentenza tal-Qorti tal-Maġistrati (Malta) tat-3 ta' Ottubru, 2023, permezz ta' liema dik l-Onorabbli Qorti ċaħdet it-talbiet kif magħmula mis-soċjetà attriċi u ordna li l-ispejjeż tal-kawża jithallsu mis-soċjetà appellanti, u minflok tiċhađ it-tieni, it-tielet, ir-raba', il-ħames u s-sitt eċċezzjonijiet tal-appellat u tilqa' t-talba attriċi.

Bl-ispejjeż taż-żewġ istanzi kontra l-appellat."

8. Is-soċjetà appellanta tibbaża r-rikors tal-appell tagħha fuq erba' aggravji ewlenin: (i) il-kwistjoni tar-relazzjoni ġuridika bejn il-partijiet; (ii) il-fatt li s-sidien tal-bastiment kienu ħallsu għax-xogħol li kien twettaq fuqu; (iii) il-kwistjoni tar-responsabbiltà tal-appellat; (iv) il-fatt li s-sid tal-bastiment daħal fi ftehim mal-appellat.

9. L-appellat wieġeb għal dan billi qal li l-aggravji mhumix ċari, u huma nebolużi, u lanqas m'huwa ċar jekk l-aggravji humiex ibbażati fuq applikazzjoni skorretta tal-ligi jew fuq apprezzament skorrett tal-fatti mill-Ewwel Qorti, u qal li għalhekk l-appell għandu jigi miċħud. L-appellat saħaq ukoll li din il-Qorti ta' reviżjoni m'għandhiex tiddisturba l-apprezzament tal-fatti li diġà sar mill-Ewwel Qorti. L-appellat sostna li kienet is-soċjetà appellanta li intavolat kawża għad-danni, u dan ifisser li kienet is-soċjetà appellanta li kellha tipprova li hija sofriet danni. Qal li dan qatt ma sar. L-appellat spjega li jirrizulta mill-provi li sid il-bastiment qabbad diversi appaltaturi u nies tas-sengħa għar-*refurbishment* tal-jott tiegħu, u li hu kien il-*project manager* li dejjem ħadem taħt id-direzzjoni tas-sid. Qal li bħala fatt is-soċjetà appellanta, minkejja li tallega li kellhom isiru xogħlijiet addizzjonali jew riparatorji, qatt ma gābet prova li hija sofriet xi danni. Qal ukoll li minkejja dak kollu allegat mis-soċjetà appellanta, sid il-bastiment kien ħallsu tax-xogħol kollu li għamel mingħajr riservi jew kundizzjonijiet, u fejn irrizulta li s-soċjetà appellanta għamlet xi xogħol addizzjonali, imkien ma jirrizulta li kienet hi li batiet l-ispejjeż għal dan ix-xogħol, anzi, meta l-kontijiet intbagħtu mis-soċjetà appellanta lis-sid, dawn tħallsu mis-sid. L-appellat qal li l-azzjoni attriċi tfalli għaliex hija ma sofriet l-ebda danni għaliex is-sid li ħallas għal kollox mingħajr ebda riserva. Qal li l-azzjoni kienet waħda vessatorja maħsuba biss biex tippunixxi lil minħabba li l-partijiet spiċċaw ir-relazzjoni tagħhom bil-

għlied. L-appellat saħaq li anki l-Ewwel Qorti kkonkludiet, wara li eżaminat il-provi, li s-soċjetà appellanta naqset milli tipprova li hija kienet sofriet xi dannu.

Konsiderazzjonijiet ta' din il-Qorti

L-Ewwel Aggravju: [Ir-relazzjoni ġuridika bejn il-partijiet]

10. Is-soċjetà appellanta bdiet billi fakkret li digà kienet ingħatat sentenza dwar jekk kienx hemm relazzjoni ġuridika bejn il-partijiet jew le. Qalet li ladarba għie stabbilit b'sentenza li għaddiet in ġudikat, li tali relazzjoni ġuridika teżisti bejn il-partijiet, għandu jittieħed bħala fatt ċert li tali relazzjoni teżisti, minkejja li l-appellat baqa' jiċhad dan.

11. L-appellat laqa' għall-ewwel tliet aggravji tas-soċjetà appellanta, billi qal li kien Dr Eric Suette, id-direttur ta' Sark Ltd, sid il-bastiment, li beda jmexxi l-proġett tar-*refitting* tiegħu, u x-xogħol sar fuq struzzjonijiet tiegħu. Komplu jgħid li apparti li Suette kien qiegħed jagħti l-istruzzjonijiet, huwa kien qiegħed jimpjega n-nies direttament u l-kuntratturi kienu maqsuma fi tnejn, dawk li sab Suette stess, u l-oħrajn li nstabu minn Kenneth Donaldson. L-appellat qal li dan ifisser li anki dawk il-ħaddiema li ġew rakkomandati mis-soċjetà appellanta, ma ġewx ingaġġati minnha, iżda r-rwol tagħha kien limitat għall-introduzzjoni ta' dawn il-ħaddiema lis-sid tal-bastiment. L-appellat qal li għalhekk huwa għie ingaġġat biex jagħmel ix-xogħol mid-direttur tal-kumpannija li hija sid il-bastiment, u mhux mis-soċjetà appellanta. Qal li huwa la kien *turnkey* u lanqas appaltatur, u x-xogħol tiegħu kien ta' *project management*, u l-ħlas kien bħala tali. Qal li għalhekk huwa qatt ma kien espost għal xi allegat dannu f'każ li

jiddifetta xi kuntrattur. Spjega li fil-frattemp huwa ma tħallasx ta' xogħlu, u għalhekk għamel azzjoni *in rem*. Qal li dan għamlu għaliex ma setax jagħmel kawża kontra s-soċjetà appellanta, u mhux għaliex din kienet ingaġġatu hi, u effettivament huwa tħallas mill-bastiment għas-saldu u mingħajr riserva mis-sid. Qal li din kienet aċċettazzjoni li x-xogħol li sar minnu sar tajjeb, għaliex ħadd ma jħallas xejn għal xejn, u lanqas m'huwa sew li jingħad li sid il-bastiment ħallas għaliex gie rikattat b'mandat ta' arrest tal-bastiment. Qal li sid il-bastiment seta', minflok ħallas lilu, iddepożita l-flus il-Qorti jew jiddepożita garanzija bankarja sabiex jitneħħa l-mandat kawtelatorju, filwaqt li jikkontesta t-talba għall-ħlas fil-mertu. Qal li dan huwa dak li għamel hu f'din il-kawża, għaliex huwa ma ħassux obligat li jħallas lis-soċjetà appellanta, u minflok iddepożita garanzija bankarja, tneħħa l-mandat kawtelatorju u huwa baqa' jikkontesta din il-kawża vessatorja fil-konfront tiegħu. L-appellat qal li dan jindika li sid il-bastiment ħallsu għas-saldu għax-xogħol tajjeb li huwa eżegwixxa għas-sid.

12. Il-Qorti tqis li m'għandhiex wisq x'tgħid dwar dan l-ewwel aggravju, aktar u aktar meta diġà gie deciż, b'sentenza li għaddiet in ġudikat, li kien hemm relazzjoni ġuridika bejn il-partijiet, u li l-appellat kien tqabbad sabiex jagħmel xogħol ta' installazzjoni ta' *plumbing*, tas-sistema tad-drenaġġ u tas-sistema tal-arja kundizzjonata fuq il-bastiment proprjetà ta' terzi. Id-deciżjoni li ngħatat mill-Ewwel Qorti ikkunsidrat dan l-istat ta' fatt, iżda qieset ukoll in-nuqqas ta' prova tad-dannu allegatament soffert mis-soċjetà appellanta sabiex waslet għad-deciżjoni finali tagħha. Il-Qorti ma tarax li hemm xi punt ta' kontestazzjoni dwar jekk l-appellat kellux xi forma ta' relazzjoni ġuridika mas-soċjetà appellanta, u għalhekk m'ijiex sejra tiegħu konjizzjoni ulterjuri ta' dan l-aggravju, għaliex mhuwiex ċar għal liema raġuni dan gie sollevat fir-rikors tal-appell tas-

soċjetà appellanta. Il-fatt li bejn il-partijiet f'dawn il-proċeduri kien hemm relazzjoni ġuridika, ma jagħtix iżjed kredibbilità lill-pożizzjoni li qiegħda tiegħu s-soċjetà appellanta, li hija għandha raġun fil-pretensjonijiet tagħha, jew li hija għandha jedd għad-danni li qiegħda tippretendi mingħand l-appellat, iżda hija merament konstatazzjoni ta' stat ta' fatt, li bejn il-partijiet kien hemm relazzjoni ġuridika li nibtet mill-fatt li l-appellat tqabba jagħmel xi xogħol fuq bastiment proprjetà ta' terzi mis-soċjetà appellanta bħala *sub-contractor*. Għaldaqstant il-Qorti m'hijiex sejra tiegħu konjizzjoni ulterjuri ta' dan l-aggravju.

It-Tieni Aggravju: [Il-ħlas li sar mis-sidien tal-bastiment lill-appellat]

13. Permezz tat-tieni aggravju tagħha, is-soċjetà appellanta tgħid li hija ma kkontestatx il-fatt li s-sidien tal-bastiment kienu ħallsu għax-xogħol li kien sar mill-appellat. Kompliet tgħid li l-fatt li sar dan il-ħlas, huwa għal kollox estraneju għar-relazzjoni ġuridika bejn il-partijiet f'dawn il-proċeduri. Is-soċjetà appellanta saħqet li fil-proċess hemm diversi dokumenti li jikkonċernaw lill-appellat u entità terza, li hija għal kollox estraneja għal dawn il-proċeduri, u dawn id-dokumenti bl-ebda mod ma jistgħu jimpingu fuq il-proċeduri odjerni. Qalet li dak il-kuntratt lilha ma jolqoĥa bl-ebda mod, u għalhekk ma jistax jikkostitwixxi xi forma ta' prova li xxaqleb favur jew kontra tagħha. Is-soċjetà appellanta qalet li wieħed irid jara r-retroxena tal-każ biex jifhem il-kuntest li fih gie ffirmat dak il-kuntratt, jiġifieri il-kawża li saret kontra l-bastiment u l-mandat ta' arrest, u wieħed għandu jħares lejn l-*email* tat-12 ta' Lulju, 2011, fejn jirrizulta li sid il-bastiment ma kienx sodisfatt bix-xogħol li sar fuqu.

14. L-appellat ħa l-pożizzjoni li huwa s-sid tal-bastiment, Sark Limited/Dr Eric Suette, li kien responsabbli għax-xogħlijiet, u s-soċjetà appellanta kienet biss il-*project manager*. Qal li s-sid mexxa l-proġett, u ħallas lill-appellat għax-xogħol tiegħu mingħajr ebda riserva. Kompla jgħid li s-sid m'għamel l-ebda talba lill-appellat għal rizarċiment. Spjega illi li kieku s-sid kellu xi riserva dwar ix-xogħol, kien iżomm lill-appellat jew lis-soċjetà appellanta bħala *project manager* responsabbli, iżda minflok saret tali riserva, sar il-ħlas lill-appellat għas-saldu tal-pretensjonijiet tiegħu rigward ix-xogħol li għamel, u dan jindika li x-xogħol sar b'mod korrett.

15. Din il-Qorti ttendi li taqbel mas-sottomissjoni tas-soċjetà appellanta, li l-fatt li sar ħlas lill-appellat mis-sid tal-bastiment, huwa *res inter alios acta* għaliha, u bl-ebda mod ma kienet konsiderazzjoni li kellha titqies mill-Ewwel Qorti sabiex il-pretensjonijiet tagħha jiġu miċħuda. Il-Qorti fehmet li jista' jagħti l-każ li l-ħlas min-naħa ta' Sark Limited lill-appellat seta' sar f'kuntest fejn dan tal-aħħar kien qiegħed jirrikorri għal proċeduri legali li setgħu jhallu impatt qawwi fuq il-viabbilità finanzjarja tal-istess bastiment, u għalhekk hemm lok fejn dak allegat mis-soċjetà appellanta, jiġifieri li x-xogħol li sar mill-appellat ma sarx skont is-sengħa u l-arti, għandu mis-sewwa. Imma sabiex l-azzjoni attriċi, fejn qiegħda tippretendi il-likwidazzjoni u l-ħlas ta' danni allegatament sofferti minnha setgħet tirnexxi, kienu meħtieġa provi li juru li hija verament sofriet danni u li hija verament kellha tagħmel tajjeb għall-ispejjeż pretiżi minnha b'dawn il-proċeduri. Safejn is-soċjetà appellanta qiegħda tgħid li l-ħlas li sar lill-appellat m'għandux jittieħed li jfisser li s-sidien tal-bastiment kienu kuntenti bix-xogħol li sar fuqu, din għandha raġun. Madankollu dan ma jfissirx li l-appellat awtomatikament għandu jinżamm responsabbli għall-allegati spejjeż li s-soċjetà

appellanta tgħid li sofriet għaliex skont hi parti mix-xogħol li sar mill-appellat kellu jsir mill-ġdid minn terzi ingaġġati minnha. Sabiex setgħet tirnexxi din il-parti tal-azzjoni tagħha, is-soċjetà appellanta kellha ġġib provi dwar dan. Il-fatt li s-soċjetà appellanta ppretendiet li tkun il-Qorti li tillikwida d-danni li hija tgħid li sofriet, f'kuntest fejn ma gabet l-ebda prova li hija għamlet tajjeb għal dawn l-ispejjeż, jindika li s-soċjetà appellanta lanqas biss kienet taf kemm kienu d-danni li hija suppost għamlet tajjeb għalihom qabel irrikorriet għall-proċeduri odjerni, u jtellef ħafna mill-kredibbiltà tal-pretensjonijiet tagħha. Hawnhekk il-Qorti tagħmel riferiment għax-xhieda ta' Kenneth William Donaldson mogħtija waqt l-udjenza tal-11 ta' Ġunju, 2015¹, fejn stqarr: *"asked if [recte] the Motor Vessel Drenec Sark Limited as owner of the vessel or Dr Eric Suetre ever sued me – my company for alleged bad workmanship that Steve Bajada carried out on the same vessel Motor Yacht Drenec: I say no I was never sued."*

16. Għaldaqstant huwa ferm diffiċli għall-Qorti li tasal għal xi forma ta' konkluzjoni favur il-pretensjonijiet tas-soċjetà appellanta abbażi ta' dan l-aggravju sollevat minnha. Għalhekk tqis li dan l-aggravju mhuwiex ġustifikat, u tiċċdu.

It-Tielet Aggravju: *[Ir-responsabbiltà tal-appellat]*

17. Permezz tat-tielet aggravju tagħha, is-soċjetà appellanta tgħid li l-appellat għamel diversi xogħlijiet fuq il-bastiment, imma ma kkontestax li wara li għamel xi xogħol hu, kellhom jagħmlu xogħlijiet rimedjali diversi persuni oħra mqabbdin

¹ A fol. 107 tal-proċess tal-Ewwel Qorti.

minnha. Qalet li dan jindika li l-appellat fehem u aċċetta li kien hemm xogħol rimedjali li kellu jsir. Is-soċjetà appellanta qalet li l-appellat jipprova jiżloq mir-responsabbiltà tiegħu billi qal li ma kienx responsabbiltà tiegħu li jassigura li x-xogħol sar sewwa u skont is-sengħa u l-arti. Is-soċjetà appellanta qalet li filwaqt li l-Ewwel Qorti għamlet l-osservazzjonijiet tagħha dwar il-fatt li l-appellat dejjem waħħal fiha li x-xogħol ma kienx tajjeb għaliex ma kienx hemm pjan, u qal li ma kienx hu li ddisinja l-installazzjoni tax-xogħol li kellu jagħmel, din ix-xhieda kellha piż kbir, u anki jekk jirriżulta li dak allegat mill-appellat huwa minnu, jiġifieri li huwa tqabbad jaħdem skont pjan intrinsikament ħażin, l-appaltatur għandu jirreżisti l-allegazzjoni li ħadem xogħol ħażin. Is-soċjetà appellanta qalet li l-appellat, filli jgħid li għamel kollox sew, u fl-istess nifs allega li x-xogħol ma kienx iddisinjat sew, imma huwa xorta waħda baqa' għaddej bih. Komplet tgħid li waqt li kien qed jipprova jiskolpa ruħhu billi jfarfar ir-responsabbiltà tiegħu fuq ħaddieħor, l-appellat qiegħed jikkonferma biss li huwa ma mexiex skont l-arti u s-sengħa, u għalhekk ikkawża ħsara li huwa għandu jwieġeb għaliha. Is-soċjetà appellanta qalet li dan jistona mat-tieni eċċezzjoni tal-appellat, fejn qal li mhux minnu li huwa għamel xogħol ħażin, jew xogħol li mhux skont is-sengħa u l-arti. Is-soċjetà appellanta qalet li filwaqt li giet sollevata din l-eċċezzjoni, l-appellat xehed b'mod kontradittorju hekk kif ħarġet b'mod lampanti n-negligenza tiegħu u l-fatt li pprosegwa xogħol li kien jaf li mhux ser ikun ta' utilità għal min ikkummissjonah. Is-soċjetà appellanta qalet li l-appellat ikkonferma li kien qabbad nies jaħdmu li ma kellhom l-ebda forma ta' kwalifika jew għarfien ta' dak li kellhom jagħmlu, u waqt li l-mentha li ma kienx qiegħed jitħallas ta' xogħlu u s-soċjetà appellanta kienet iddum biex tħallas, waqt li kien fuq il-pedana tax-xhieda ma kienx kapaċi jirrispondi kif ċerti fatturi

lanqas jagħmlu sens matematiku. Is-soċjetà appellanta saħqet li dan kollu juri b'liema attitudni l-appellat daħal għax-xogħol, hekk kif f'nifs wieħed jgħid li għamel kollox sew u kif suppost, u f'nifs ieħor jipprova jiskolpa ruħhu billi jgħid li huwa ħadem skont dak li talbu ħaddieħor.

18. Is-soċjetà appellanta qalet li minkejja dan, u mingħajr preġudizzju, jirrizulta mill-affidavit ta' Michel Vedder li kien sar xogħol ħażin, u s-soċjetà appellanta ma kellhiex triq oħra għajr li żżarma l-għamara abbord biex issewwi l-ħsara kkaġunata mill-appellat. Qalet li għal dan ix-xogħol kien responsabbli l-appellat, li anki kkonferma li kien għamel *pressure test* fuq ix-xogħol tiegħu tal-*plumbing*. Is-soċjetà appellanta qalet li t-*timesheets* tal-appellat jikkonfermaw li huwa kien ħadem fil-post fejn instab li kien hemm *leak*. Qalet li x-xogħol ħażin li sar għalhekk wassal għal *leak*, li ma setax jissewwa ħlief billi jżżarma kollox minħabba l-mod kif ħadem l-appellat. Is-soċjetà appellanta qalet li għalhekk m'hemmx dubju li l-appellat ma mexiex skont is-sengħa u l-arti.

19. L-appellat qal li huwa ma kienx kuntrattur, imma huwa kien installatur u xogħlu kien li jinstalla pajpijiet u t-tagħmir ipprovdut minn terzi skont id-disinn mogħti lil mis-soċjetà appellanta. Qal li hawn qegħdin nitkellmu fuq jott, u filwaqt li huwa minnu li huwa ġibed l-attenzjoni għall-fatt li l-aċċess għat-tagħmir li kellu jiġi installat ma kienx faċli, għandu jingħad ukoll li l-installazzjoni fuq bastiment hija waħda partikolari. Qal li s-soċjetà appellanta u Ken Donaldson hejjew pjanta teknika u disinn tekniku tax-xogħlijiet u ta' fejn kellu jiġi installat it-tagħmir, u ma kienx kompitu tiegħu li jiddisputa d-disinn tekniku tal-bastiment, u l-arja kundizzjonata kienet waħda minn ħafna sistemi li kellhom jiġu installati. Qal li huwa ma jafx x'kien meħtieġ għas-sistemi l-oħra. L-appellat

hawnhekk staqsa x'kienet qiegħda tagħmel s-soċjetà appellanta bħala *project manager*, u staqsa wkoll għal liema raġuni din hejjiet sistema ta' installazzjoni difettuża. Qal li huwa tqabbad biss biex jinstalla sistema tal-arja kundizzjonata skont id-disinn ipprovdut lil mis-soċjetà appellanta.

20. L-appellat qal li mix-xhieda tiegħu għandu jirriżulta li huwa jaħdem fuq sistemi tal-arja kundizzjonata u tal-*plumbing*. Qal li huwa kien ġie avviċinat minn ċertu Kevin Portelli sabiex jaħdem fuq is-sistema tal-arja kundizzjonata ta' dan il-bastiment, kif ukoll fuq is-sistema tas-*central heating* u tad-drenaġġ tiegħu. Qal li huwa kien tqabbad mis-sidien tal-vapur sabiex jagħmel dan ix-xogħol. L-appellat qal li l-materjal kellu jingħata kollu mill-*project manager*, u wara huwa kellu jithallas tax-xogħol li jkun għamel. Spjega li ta' kull ġimgħa huwa kellu jibgħat *invoices* u *time sheets*, imma ħmistax-il ġurnata wara beda jkun hemm problemi dwar il-ħlas tax-xogħol li kien qiegħed isir. Spjega li huwa kien ġie infurmat minn Ken Donaldson li s-sidien tal-vapur ma kinux qegħdin iħallsuh, imma x-xogħol baqa' għaddej xorta waħda mingħajr waqfien, u anki ħallas il-pagi tan-nies tiegħu. Wara l-ħames ġimgħa, kien għadu ma tħallasx tax-xogħol li kien għamel. L-appellat qal li huwa kellem lis-sidien, iżda qalulu li Ken kellu jħallas il-pagi li kienu jiġu mgħoddija lilu. Qal li għalkemm bdew jinħarġu t-*time sheets* min-naħa tiegħu, Ken Donaldson xorta waħda baqa' ma tħallsux, u l-pagi telgħu għal kważi €8,500. Qal li huwa kien ippreżenta wkoll diversi *invoices* ta' materjal li kien xtara u li ma tħallasx tiegħu, iżda xorta baqa' ma tħallasx dak li kien dovut lilu. Qal li kien għalhekk li huwa waqaf jaħdem fuq il-bastiment, u dak iż-żmien huwa ma kienx tħalla jiegħu l-għodda li kien hemm fuq il-bastiment. Qal li s-sidien tal-bastiment kienu talbu anki lil Ken Donaldson biex ma jersaqx lejn il-bastiment għaliex beżgħu li seta' jikkawża xi ħsara fuqu. L-appellat qal li

wara kien sar arrangament mas-sidien tal-vapur sabiex iħallsuh tax-xogħol li kien għamel. Qal li fil-fatt fuq hekk kien gie ffirmat ftehim bejniethom, u ma kien hemm l-ebda pjan dwar ix-xogħol li kellu jsir, tant hu hekk li x-xogħol ma setax jitlesta. Qal li mill-korrispondenza esebita, għandu jirriżulta li Ken Donaldson kien kuntent bix-xogħol u anki ħallas tiegħu, filwaqt li t-testijiet ma setgħux isiru għaliex ix-xogħol ma kienx lest. L-appellat qal li l-uniċi testijiet li saru kienu fuq il-pajpijiet tas-*shower*, u Timothy Bliss kien iffirma għalih. Qal li huwa kien lesta x-xogħol kollu fuq is-sistema tal-arja kundizzjonata, għajr fi tliet postijiet, u *chillers* kellhom jitwaħħlu minn Cassar Shipping u mhux minnu. L-appellat qal li filwaqt li l-bastiment kien diġà mgħammar b'sistema ta' *central heating*, kien hemm ukoll sistema idrawlika li kellha tigi rranġata. Qal li l-*boilers* ma twaħħlux meta kien qiegħed jagħmel ix-xogħol hu. Qal li Ken Donaldson kien inkarigat mix-xiri tal-materjal, iżda dan mhux dejjem kien jgħaddihulu, u kien hemm drabi meta kellu jixtri l-materjal huwa stess. L-appellat qal li Michael Weder kien jagħmel l-istess xogħol bħalu, iżda dan mill-bidu beda jmaqdar ix-xogħol li kien qed isir. Qal li minkejja li huma kienu jimxu ma' dak li jitlobhom Ken Donaldson, dan qatt ma tahom pjanta tax-xogħol li kellu jsir, u dan naqas milli jimxi skont il-ftehim tal-ħlas u kien hemm xhur sħaħ fejn dan naqas milli jħallas dak dovut minnu. L-appellat qal li d-difetti li jsemmi Ken Donaldson huma biss allegazzjonijiet foloz, u x-xogħol li sar fuq il-bastiment sakemm kien qiegħed jaħdem fuqu hu, kien kollu tajjeb. L-appellat qal li huwa ma jista' jgħid xejn dwar xogħol li sar wara li huwa waqaf jaħdem fuq il-bastiment. L-appellat għamel riferiment għal diversi istanzi li jirriżultaw mir-rikors tal-appell tal-appellanta, u ta r-raġunijiet tiegħu għalfejn ċerti testijiet fallew, u għalfejn gie allegat li ċerti installazzjonijiet ma sarux skont is-sengħa u l-arti. L-appellat ikkonkluda li

Donaldson kien kuntent bix-xogħol li għamel hu, u li effettivament kienu terzi li kkawżaw il-ħsara, liema terzi kienu rivali u kompetituri tiegħu. Qal iżda li Donaldson la kellmu u lanqas talbu jirrimedja dawn id-difetti, u għalhekk kienet korretta l-Ewwel Qorti meta wara li qieset kollox, ċaħdet it-talbiet tas-soċjetà attriċi, hawnhekk l-appellanta.

21. Il-Qorti tirrileva li anki jekk gie kkonstatat li kien hemm xogħol li sar mill-appellat mhux skont is-sengħa u l-arti, il-proċeduri mibdija mis-soċjetà appellanta quddiem l-Ewwel Qorti kienu proċeduri b'talba speċifika, jiġifieri l-likwidazzjoni u l-kundanna tal-appellat għall-ħlas tad-danni allegatament sofferti mis-soċjetà appellanta. Din il-Qorti, b'hall-Ewwel Qorti qabilha, ma tara li hemm l-ebda ness ta' kawżalità bejn xogħol li allegatament sar ħażin mill-appellat, u d-danni pretiżi mis-soċjetà appellanta, u dan għaliex l-appellanta ma gābet l-ebda prova li kienet hi li għamlet tajjeb għall-allegati tiswijiet meħtieġa wara l-appellat lesta mix-xogħlijiet li saru, jew li b'xi mod hija ħallset xi flus minħabba x-xogħlijiet li allegatament saru ħażin mill-appellat. Jirriżulta minn qari akkurat tad-depożizzjonijiet li ngħataw quddiem l-Ewwel Qorti, li s-soċjetà appellanta intilfet f'ħafna spjegazzjonijiet tekniċi dwar x'nuqqasijiet instabu wara li l-appellat lesta mix-xogħlijiet tiegħu, u kien hemm spjegazzjoni dettaljata wkoll ta' kif tmexxa x-xogħol fuq il-jott in kwistjoni, iżda imbagħad ma ngħataw l-ebda dettalji u ma ngābet l-ebda prova ta' xi danni allegatament sofferti mis-soċjetà appellanta b'konsegwenza diretta tan-negligenza jew ix-xogħol ħażin li sar mill-appellat.

Ir-Raba' Aggravju: [Is-sid tal-bastiment daħal fi ftehim ta' appalt]

22. Permezz tar-raba' aggravju tagħha, is-soċjetà appellanta qalet li l-Ewwel Qorti kkonkludiet, li hija kienet ħallset għax-xogħol li kien sar mill-appellat. Qalet li hija ressqet provi ċari ħafna tad-danni li sofriet, u dan fil-forma ta' fatturi li kellha tħallas sabiex saru x-xogħlijiet rimedjali għal dak li sar ħażin mill-appellat, u dawn ma ġewx ikkontestati. Is-soċjetà appellanta għamlet riferiment għall-aħħar paragrafu tas-sentenza appellata, u qalet li hija ma taqbilx mal-konkluzjoni mil-ħuqa mill-Ewwel Qorti għaliex mill-provi jirriżulta bl-aktar mod ampju li l-appellat kien jaf li għamel xogħol ħażin, li ma kienx ta' utilità għal min ikkummissjonah, u li anzi kien ta' dannu għalih. Qalet li l-fatt li sar il-ħlas ma jistax jittiehed f'vakwu, għaliex kien hemm retroxena rilevanti għal dan il-mertu. Spjegat li l-arrest tal-vapur ħoloq sitwazzjoni oppressiva għas-sid, li ried jeħles il-vapur in kwistjoni akkost ta' kollox. Qalet li sid il-bastiment ried il-bastiment f'idu, u kienet is-soċjetà appellanta li kellha tiffaccja l-kontijiet li ġew imħallsa minnha sabiex dak li għamel ħażin l-appellat jiġi rimedjat. Qalet li permezz tal-azzjoni *in rem*, l-appellat għamel l-*arm twisting* li l-Qrati tagħna jgħidu li m'għandux isir, u għab lis-sid dahru mal-ħajt biex irid jew ma jridx, kellu jċedi għal dak li ried l-appellat. Is-soċjetà appellanta appellanta qalet li l-aġir tas-sid tal-bastiment, aktar u aktar meta huwa bbażat fuq dokument li huwa *res inter alios acta* għall-partijiet, m'għandu bl-ebda mod jolqot l-azzjoni tagħha, għaliex jekk isir dan, ikunu qegħdin jiġu konfużi żewġ proċeduri totalment distinti minn xulxin, ibbażati fuq relazzjonijiet li huma wkoll distinti minn xulxin. Qalet li r-relazzjoni bejn il-partijiet hija distinta minn kull relazzjoni oħra li jista' jkollu l-appellat, inkluż ma' sid il-bastiment u l-appellat qiegħed jagħmel minn kollox sabiex jevita li jirrispondi għad-danni kkawżati b'għemilu, liema danni huwa rrikonoxxa waqt li kien qiegħed jixhed, u rrikonoxxa wkoll li jaħti għalihom hu.

23. Il-Qorti tqis, u f'dan ir-rigward qiegħda taqbel mad-deċiżjoni tal-Ewwel Qorti, li l-oneru tal-prova tad-danni sofferti kien tas-soċjetà appellanta, li naqset milli tipprova b'liema mod hija kellha tagħmel tajjeb għal danni allegatament ikkaġunati mix-xogħol ħażin mhux skont is-sengħa u l-arti, li hija tgħid li għamel l-appellat. In-ness tal-prova huwa nieqes għal kollox, minkejja li ġew esebiti għadd ta' fatturi u dokumenti li jindikaw ħlasijiet li saru minnha, u ma ngabet l-ebda prova tan-ness bejn dawn il-fatturi u l-allegat xogħol ħażin li sar mill-appellat. Jibqa' l-fatt li s-sid tal-bastiment ħallas lill-appellat tax-xogħol li għamel, u dan f'sitwazzjoni fejn l-appellat kien intavola proċeduri ġudizzjarji kontra l-bastiment jew ir-rappreżentanti tiegħu sabiex jithallas dak dovut lilu. Is-sidien tal-bastiment kellhom id-dritt iressqu provi u jagħmlu d-difiża tagħhom kif suppost, sabiex jispjegaw għal liema raġuni kienu qegħdin jirrifjutaw li jhallu dak dovut lill-appellat. Izda dan m'għamlux, u minflok ħallu lill-appellat dak kollu li kien dovut lilu. Is-soċjetà appellanta setgħet tressaq ukoll lis-sidien tal-bastiment, jew provi ċari, sabiex dawn jispjegaw x'korrelazzjoni hemm bejn il-ħlasijiet li tgħid li għamlet is-soċjetà appellanta u l-kwalità tax-xogħol li sar mill-appellat. Minn dan kollu ma sar xejn. Quddiem dan in-nuqqas ta' provi, din il-Qorti sejra tikkonferma s-sentenza mogħtija mill-Ewwel Qorti fl-intier tagħha.

Decide

Għar-raġunijiet premissi, il-Qorti taqta' u tiddeċiedi l-appell billi filwaqt li tastjeni milli tiegħu konjizzjoni tal-ewwel aggravju, tilqa' t-tieni aggravju bir-riżervi spjegati minnha fil-konsiderazzjonijiet tagħha, u tiċċad it-tielet u r-

raba' aggravju tas-soċjetà appellanta, u b'hekk tikkonferma s-sentenza appellata fl-ismijiet premessi, fl-intier tagħha.

L-ispejjeż ta' dawn il-proċeduri fiż-żewġ istanzi, għandhom ikunu a karigu tas-soċjetà appellanta.

Moqrija.

**Onor. Dr Lawrence Mintoff LL.D.
Imħallef**

**Rosemarie Calleja
Deputat Registratur**